

УДК 339.543:614.4

JEL Classification: F13, F53, O19, P33

DOI: [http://doi.org/10.31617/visnik.knute.2020\(133\)04](http://doi.org/10.31617/visnik.knute.2020(133)04)

КАРАВАЄВ Тарас,

д. т. н., доцент, професор кафедри
товарознавства та митної справи
Київського національного
торговельно-економічного університету
вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна

E-mail: t.karavayev@knute.edu.ua

ORCID: [0000-0003-4429-2474](https://orcid.org/0000-0003-4429-2474)

КАЛУГА Ніна,

к. х. н., доцент кафедри
товарознавства та митної справи
Київського національного
торговельно-економічного університету
вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна

E-mail: n.kaluga@knute.edu.ua

ORCID: [0000-0003-1827-8548](https://orcid.org/0000-0003-1827-8548)

МИТНА СПРАВА В УМОВАХ COVID-19

Висвітлено основні заходи Всесвітньої митної організації (ВМО), спрямовані на протидію поширенню пандемії COVID-19 у світі. Проаналізовано основні нормативно-правові акти та запроваджені заходи щодо запобігання розповсюдженню COVID-19 в Україні. Визначено вплив пандемії та введених карантинних заходів на обсяги зовнішньої торгівлі України, здійснення митної справи та показники діяльності митниць Держмитслужби. Наведено аналіз уведених певними країнами світу заборон та обмежень у торговельній та митній політиці.

Ключові слова: пандемія, COVID-19, коронавірус SARS-CoV-2, заборони, обмеження, митна справа, митні формальності, митні органи, торговельний баланс.

Караваяев Т., Калуга Н. Таможенное дело в условиях COVID-19. Освещены основные мероприятия Всемирной таможенной организации (ВМО), направленные на противодействие распространению пандемии COVID-19 в мире. Проанализированы основные нормативно-правовые акты и принятые меры, направленные на предотвращение распространения COVID-19 в Украине. Определено влияние пандемии и введенных карантинных мер на объемы внешней торговли Украины, осуществление таможенного дела и показатели деятельности таможен Гостаможслужбы. Представлен анализ введенных определенными странами мира запретов и ограничений в торговой и таможенной политике.

Ключевые слова: пандемия, COVID-19, коронавирус SARS-CoV-2, запреты, ограничения, таможенное дело, таможенные формальности, таможенные органы, торговый баланс.

Постановка проблеми. Оголошена Всесвітньою організацією охорони здоров'я 11 березня 2020 р. пандемія COVID-19 суттєво вплинула на практично всі галузі економіки та сфери життєдіяльності країн світу, в тому числі на здійснення митної справи. Для Всесвітньої митної організації (ВМО) це стало справжнім викликом. У повідомленні Генерального секретаря ВМО йшлося про необхідність досягнення балансу між боротьбою з поширенням COVID-19 та забезпеченням безперервності ланцюгів поставок та пошуку кращих практик митних адміністрацій в умовах пандемії [1].

© Караваяев Т., Калуга Н., 2020

Окремо акцентовано увагу митних адміністрацій на необхідності вжиття відповідних заходів для захисту персоналу. На вебсайті ВМО створено спеціальну сторінку, на якій розміщуються новини, повідомлення та інша оперативна інформація, присвячена коронавірусу [2]. Спільно із Всесвітньою організацією охорони здоров'я підготовлено "Класифікаційний довідник згідно з кодами Гармонізованої системи опису та кодування товарів (ГС) медичних товарів для боротьби з *COVID-19* (орієнтовний)". Важливим заходом стало запровадження контролю за експортом засобів індивідуального захисту за допомогою *WCO launches an IPR CENcomm Group*.

Зміни в торговельній політиці України та інших країн, введені обмеження у зв'язку із *COVID-19* вплинули на обсяги зовнішньої торгівлі України. Міністерство закордонних справ України на постійній основі запровадило моніторинг змін у торговельній політиці іноземних країн в умовах поширення *COVID-19* у світі [3]. Ці та інші рішення не могли не вплинути на діяльність митних адміністрацій країн світу та здійснення митних формальностей у світі та Україні зокрема, що потребує окремого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначення поняття глобального епідемічного процесу й пов'язаних з ним епідеміологічних проблем сучасності, сутність пандемії, біологічні, природничі та соціальні фактори еволюції епідемічного процесу розглянуто Б. Черкаським [4]. У прес-релізах та аналітичних матеріалах Міжнародної торговельної палати (МТП) досліджено вплив пандемії вірусу *COVID-19* на такі сфери, як праця, здоров'я, економічний та соціальний захист, тривалість життя та добробут населення [5].

У тезах Л. Прус [6] коротко охарактеризовано основні заходи, які запроваджено ВМО для запобігання розповсюдженню *COVID-19* у світі. Визначено основні нормативні документи, прийняті для попередження розповсюдження коронавірусної інфекції в Україні. У праці [7] проаналізовано рекомендації ВМО щодо роботи митних адміністрацій в умовах пандемії *COVID-19*. Проте зазначені публікації не мають системного характеру та не можуть претендувати на повноту аналізу проблем та викликів, пов'язаних з впливом пандемії *COVID-19* на здійснення митної справи у різних країнах світу та Україні.

Метою статті є аналіз заходів ВМО та здійснення митної справи митницями Держмитслужби України в умовах пандемії *COVID-19*.

Матеріали та методи. Дослідження проведено із застосуванням загальнонаукових методів: системного підходу, теоретичного узагальнення та порівняння, аналізу і синтезу. Інформаційною базою слугують офіційні вебсайти міжнародних організацій, урядів країн, національних митних адміністрацій; нормативно-правові акти, наукові статті, статистичні матеріали.

Результати дослідження. Як зазначає ВМО на своєму офіційному сайті, митні адміністрації в особі посадових осіб митниць є одними з перших урядових органів, які зустрічають мандрівників

та членів екіпажу на борту суден, літаків та інших видів транспорту. З огляду на це, надзвичайно важливо, щоб митні адміністрації, відповідальні за охорону здоров'я та безпеку, були належним чином інтегровані як частина механізмів готовності та попередження реагування [8].

Основними розробленими ВМО заходами для запобігання поширенню *COVID-19* є такі:

- створення на вебсайті ВМО спеціальної вебсторінки, присвяченої коронавірусу [2];
- підготовка спільно з ВООЗ "Класифікаційного довідника з кодами ГС медичних товарів для боротьби з *COVID-19*" [9];
- підготовка списку пріоритетних лікарських засобів для митних цілей під час пандемії *COVID-19* [10];
- створення окремого розділу "Практика членів ВМО у відповідь на пандемію *COVID-19*" [11];
- розміщення інформації організаціями-партнерами про статус пунктів пропуску за видами транспорту у різних країнах світу та забезпечення її постійної актуалізації [12];
- проведення глобальної операції під назвою "СТОП" проти незаконного обігу товарів, пов'язаних з *COVID-19* [13];
- розроблення інших заходів, які оприлюднюються на сайті ВМО, спрямованих на запобігання поширенню *COVID-19* у світі.

У розділі "Практика членів ВМО у відповіді на пандемію *COVID-19*" станом на 1 жовтня 2020 р. висвітлено практичні заходи митних адміністрацій понад 110 країн-членів щодо запобігання та боротьби з розповсюдженням *COVID-19*. Серед цих країн немає інформації про такі заходи в Україні, хоча представлені заходи багатьох країн СНД (Білорусь, Росія, Вірменія, Азербайджан, Казахстан, Киргизстан, Таджикистан, Молдова та ін.). Досвід митних адміністрацій різних країн світу та їх дій у відповідь на пандемію *COVID-19* досить різний і залежить від стану розвитку економіки [11].

ВМО спільно з ВООЗ підготовлено "Класифікаційний довідник згідно з кодами ГС медичних товарів для боротьби з *COVID-19*" (станом на 2 червня 2020 р. видана оновлена та доповнена 3.01 версія довідника, яка замінила попередні). Довідник доступний англійською, арабською, іспанською, португальською та російською мовами, викладений на 16 сторінках і містить орієнтовний перелік медичних товарів, призначених для боротьби з *COVID-19*. До нього увійшли зокрема такі товари: тестові набори для виявлення *COVID-19*/прилади та апаратура, що використовуються для діагностичних цілей; захисний одяг та аналогічні вироби; засоби для дезінфекції та стерилізації; обладнання для кисневої терапії та пульсоксиметри; інші медичні прилади та обладнання, витратні матеріали. Відмічено, що країни можуть визначити свій перелік таких виробів. Тому перед здійсненням зовнішньоторговельної операції з медичними товарами для уточнення інформації необхідно проконсультуватися у митній адміністрації відповідної країни [9].

Підготовлений ВМО список пріоритетних лікарських засобів для митних цілей під час пандемії *COVID-19* містить товари медичного призначення та лікарські засоби для боротьби з *COVID-19*. Перелік призначений для допомоги посадовим особам митниць і учасникам зовнішньоекономічної діяльності під час ідентифікації та класифікації при митному оформленні. Перелік згідно з кодами ГС містить лікарські засоби для загального лікування госпіталізованих пацієнтів, а також деякі лікарські засоби, що використовуються безпосередньо для лікування *COVID-19*. Де це можливо, лікарські засоби ідентифікуються за їх міжнародними непатентованими назвами (*INN*) [10].

Для запобігання незаконному обігу товарів, пов'язаних з *COVID-19*, ВМО та її члени успішно провели глобальну надзвичайну операцію під назвою "СТОП", звіт про яку представлений на онлайн-конференції 6 жовтня 2020 р. Ця операція була миттєвою та невідкладною реакцією ВМО у співпраці з 99 митними адміністраціями країн-членів, спрямованою на попередження незаконного обігу ліків та медичних товарів, у тому числі пов'язаних з пандемією *COVID-19*.

Операція тривала з 11 травня по 12 липня 2020 р. під керівництвом Секретаріату ВМО. Митним органам вдалося запобігти проникненню на національні ринки незаконних і підроблених ліків та дезінфікуючих гелів, виготовлених без дотримання будь-яких санітарних норм, а також тестових наборів *COVID-19*, масок, окулярів, термометрів та медичних халатів, які не відповідають необхідним вимогам.

Під час операції "СТОП" повідомлено в цілому про 1683 перехоплення. Це становило понад 300 млн од. ліків, а також понад 47 млн од. медичних витратних матеріалів (маски, рукавички, тестові набори *COVID-19*, термометри та халати) та приблизно 2.8 млн л дезінфікуючого гелю для рук. Завдяки операції врятовано тисячі життів, а кордони стали більш безпечними, тим самим пом'якшивши наслідки пандемії *COVID-19*, захищаючи громадян від використання потенційно неефективних або навіть шкідливих медичних виробів та обладнання. ВМО продовжує пильно стежити за розвитком ситуації, з огляду на можливі подальші дії.

Аналіз даних, отриманих під час операції, надає інформацію про основні використовувані шляхи незаконного переміщення, а також про пов'язану з пандемією *COVID-19* продукцію, що найбільш часто продається. Результати та висновки операції нададуть можливість ВМО та її членам покращити управління операційними ризиками, з якими стикаються митниці, та забезпечити більш ефективне націлювання на боротьбу з незаконним переміщенням товарів на глобальному, регіональному та національному рівнях [13].

Водночас керівництво ВМО та СОТ 6 квітня 2020 р. виступило із спільною заявою, зобов'язавшись працювати разом для сприяння торгівлі такими товарами першої необхідності, як медичні товари,

продукти харчування та енергоносії. При цьому важливе значення мають комунікація, координація та співробітництво на національному та місцевому рівнях між суднами, портовими установами, митними адміністраціями та іншими компетентними органами, що спрямовані на забезпечення безпечного та безперервного потоку через державні кордони життєво важливих медичних препаратів та обладнання, критичної сільськогосподарської продукції й інших товарів та послуг, а також усунення перебоїв у міжнародному ланцюгу постачання, підтримку здоров'я та добробуту всіх людей.

ВМО підготовлено та розміщено на офіційному сайті іншу інформацію стосовно особливостей здійснення митних формальностей в умовах пандемії *COVID-19*. Зокрема, додаток В.9 до Стамбульської конвенції про тимчасове ввезення товарів, які завозяться з гуманітарною метою. Оприлюднено Перелік національного законодавства країн, які прийняли тимчасову підтримку імпорту (зниження або відмова від прямих та непрямих мит та податків) щодо певних категорій критичних медичних товарів для протидії *COVID-19* [14].

На сайті ВМО розміщено інформацію, опубліковану організаціями-партнерами (*IATA, UNECE, International Maritime Organization, Universal Postal Union*) стосовно статусу пунктів в'їзду та їх роботи. Інформація подана на глобальній карті світу за видами транспорту: авіаційний (пасажирські та вантажні перевезення), морський, наземний, поштові відправлення [12].

Україна також вжила певних заходів для запобігання розповсюдженню *COVID-19* на рівні Кабінету Міністрів України та Державної митної служби (Держмитслужби). Кабінет Міністрів України прийняв Постанову від 11 березня 2020 р. № 211 "Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби *COVID-19*, спричиненої коронавірусом *SARS-CoV-2*" (зі змінами), якою встановив карантин на усій території України [15]. 13 березня 2020 р. прийнято розпорядження Кабінету Міністрів України № 288-р "Про тимчасове закриття деяких пунктів пропуску через державний кордон та пунктів контролю", згідно з яким тимчасово закрито 94 пункти пропуску через державний кордон і пунктів контролю та тимчасово припинено пішохідне сполучення у 49 пунктах пропуску через державний кордон. До розпорядження внесено 8 змін, відповідно до яких знімалися обмеження на закриття пунктів пропуску у зв'язку з послабленням карантинних обмежень. Станом на 16.09.2020 тимчасово закритими залишаються 38 пунктів пропуску через державний кордон та пунктів контролю [16].

Запроваджені заходи вплинули на всі сфери життєдіяльності країни, в тому числі на роботу митних органів Держмитслужби, обсяги переміщення товарів і транспортних засобів, оформлення митних декларацій та інших митних документів посадовими особами митниць (табл. 1, 2).

Загальна кількість пропущених через митний кордон України транспортних засобів у січні-вересні 2020 р. порівняно з 2019 р. знизилася у більш ніж у 2 рази або на 106 % – з 13.8 до 6.7 млн од. Причому, зменшення відбулося практично однаковою мірою як на ввезення, так і на вивезення (табл. 1).

Таблиця 1

Обсяги пропуску через митний кордон України транспортних засобів і товарів у січні-вересні 2019–2020 рр. [17]

Показник	Одиниця виміру	Січень-вересень 2019 р.	Січень-вересень 2020 р.	Відхилення, %
Пропущено через митний кордон України транспортних засобів:	млн од.	13.8	6.7	-106.0
на ввезення		6.9	3.4	-102.9
на вивезення		6.9	3.3	-109.1
залізничних вагонів	тис. од.	2 022.3	1 536.1	-31.7
морських суден		12.4	12.4	0.0
річкових суден		11.7	6.3	-85.7
автотранспорту		11 530.8	5 019.4	-129.7
повітряних суден		112.2	49.3	-127.6
інших транспортних засобів		61.6	39.8	-54.8
Пропущено товарів через митний кордон України (крім товарів, що переміщуються стаціонарними видами транспорту):		млн т	247.0	246.4
на ввезення	70.9		63.9	-11.0
на вивезення	176.1		182.5	3.6

За видами транспортних засобів не змінилася кількість пропущених морських суден, яка становила 12.4 тис. од. По всіх інших видах транспорту зниження становило від 31.7 % для залізничних вагонів до майже 130 % для автотранспорту. Проте це практично не вплинуло на загальні обсяги пропуску товарів через митний кордон України, обсяги яких у фізичному вимірі знизилися лише на 0.2 % до 246.4 млн т за 9 місяців 2020 р. При цьому обсяги ввезених товарів зменшилися на 11 % до майже 64 млн т, а обсяги вивезених товарів навіть зросли на 3.6 % до 182.5 млн т.

У січні-вересні 2020 р. порівняно з аналогічним періодом 2019 р. загальний обсяг оформлення митних декларацій форми МД-2, за якими оформлюються товари підприємств, знизився з 3 358.8 до 3 176.7 тис. шт. або на 5.7 %. Зменшення обсягів оформлених МД-2 на ввезення (надходження) становило 5.1 %, а на вивезення (пересилання) – 3.7 %. Більш суттєве зменшення (-15.6 %) зафіксовано у кількості оформлених МД-2 на прохідний транзит, що безпосередньо пов'язано із закриттям пунктів пропуску на кордоні (табл. 2).

Таблиця 2

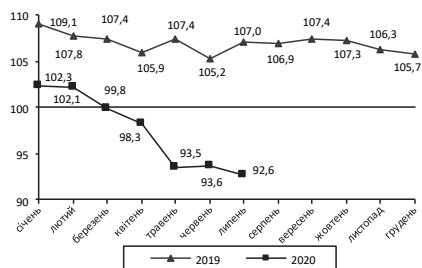
Обсяги оформлення митних декларацій та інших митних документів митними органами у січні-вересні 2019–2020 рр., тис. шт. [17]

Показник	Січень-вересень 2019 р.	Січень-вересень 2020 р.	Відхилення, %
Оформлено митних декларацій форми МД-2, у тому числі:	3 358.8	3 176.7	-5.7
на ввезення (надходження)	2 258.7	2 149.4	-5.1
на вивезення (пересилання)	748.7	722.0	-3.7
на прохідний транзит	280.6	242.8	-15.6
Оформлено інших митних документів:	1 221.1	607.8	-100.9
квитанцій МД-1	1 096.8	314.5	-248.7
оглядових розписів М 15	55.5	182.9	69.7
митних декларацій М-16	68.8	110.3	37.6

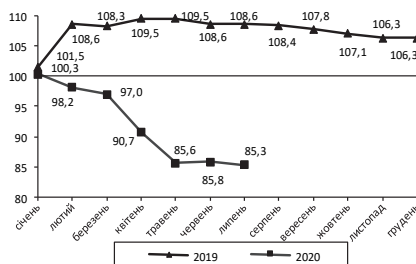
Гіршою є статистика щодо оформлення інших митних документів, обсяги яких у січні-вересні 2020 р. порівняно з аналогічним періодом 2019 р. знизилися більш ніж у 2 рази – з 1 221.1 до 607.8 тис. шт. Переважно це відбулося через зменшення у більш ніж 3.5 рази оформлення митних квитанцій форми МД-1, за якими сплачуються митні платежі при переміщенні товарів громадянами. Це зумовлено запровадженою заборонаю на в'їзд іноземців в Україну та виїзд громадян України до інших країн світу. При цьому встановлені заборони призвели до зростання майже на 70 % кількості оглядових розписів М 15 та на 37.6 % митних декларацій М-16, за якими оформлюються товари, що пересилаються в Україну у міжнародних поштових та експрес-відправленнях.

Пандемія *COVID-19* спричинила зменшення обсягів зовнішньої торгівлі України у грошовому вираженні. У січні-липні 2020 р. експорт товарів становив 26 629.6 млн дол. США або 92.6 % порівняно із січнем-липнем 2019р., імпорт – 28749.4 млн дол. США або 85.3 %. Негативне сальдо становило 2 119.8 млн дол. США (у січні-липні 2019р. негативне сальдо – 4 968.0 млн дол. США), коефіцієнт покриття експортом імпорту – 0.93 (у січні-липні 2019 р. – 0.85) (рисунок).

Верховною Радою України 30.03.2020 прийнято Закон України № 540-ІХ "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (*COVID-19*)" [19].

а

б

Динаміка обсягів експорту товарів з України (а) та імпорту товарів в Україну (б), % у вартісному вираженні до відповідного періоду попереднього року (наростаючим підсумком) [18]

На виконання Закону № 540-IX Кабмін розробив Постанову від 20 березня 2020 р. № 224, якою затверджено Перелік товарів (у тому числі лікарських засобів, медичних виробів та/або медичного обладнання), необхідних для виконання заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню, локалізацію та ліквідацію спалахів, епідемій та пандемій гострої респіраторної хвороби *COVID-19*, спричиненої коронавірусом *SARS-CoV-2*, які звільняються від сплати ввізного мита та оподаткування податком на додану вартість [20]. До зазначеного переліку внесено низку змін відповідними постановами Кабінету Міністрів України. Зокрема, постановою № 620 від 22.07.2020 із назви постанови, пункту 1 та із назви переліку постанови слова "які звільняються від сплати ввізного мита та" вилучено. Таким чином, від дня опублікування постанови, тобто з 23.07.2020, визначені лікарські засоби та вироби медичного призначення не звільняються від оподаткування ввізним митом [21].

Прийняття зазначеної постанови Кабінету Міністрів України спрямовано на наповнення внутрішнього ринку та забезпечення медичних закладів товарами, необхідними для запобігання поширенню *COVID-19* та зниження вартості таких товарів, митне оформлення яких здійснювалося першочергово. При цьому не справляється плата за виконання митних формальностей поза місцем розташування митних органів або поза робочим часом, установленим для них.

Визначення належності певних виробів до згаданого переліку належить до компетенції Держмитслужби, яка також забезпечує та здійснює контроль за правильністю визначення: митної вартості товарів, їх класифікації та країни походження, взаємодіє з митними адміністраціями та іншими уповноваженими органами іноземних держав з питань проведення перевірки автентичності документів, які надавалися для підтвердження заявленої митної вартості, класифікації та країни походження товарів [22].

Також прийнято низку нормативно-правових актів щодо забезпечення трудових прав державних службовців, працівників державних органів, підприємств, установ та організацій на час встановлення карантину,

змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій працівників у зв'язку з поширенням *COVID-19*, змін щодо перенесення терміну подання декларації, формування протипандемічних заходів. Постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2020 р. № 375, у тому числі для посадових осіб Держмитслужби, які мають безпосередній контакт з населенням під час виконання своїх функціональних обов'язків, передбачено встановлення надбавки у граничному розмірі 50 % від заробітної плати (грошового забезпечення) на період запровадження карантину та 30 днів після його завершення [23].

Відбулися певні зміни в торговельній та митній політиці, моніторинг яких проводить Міністерство закордонних справ України [3]. Позитивним фактом є відсутність змін торговельної політики у ТОП-15 країн торговельних партнерів України в експорті. Це дає змогу українським виробникам забезпечувати експорт виробленої продукції на відповідні закордонні ринки збуту.

З метою запобігання порушенню ланцюгів поставок обмеження руху не поширюються на осіб і транспортні засоби, які займаються перевезеннями вантажів автомобільним, залізничним, морським, річковим, повітряним видами транспорту, а також на рух зовнішньоторговельних товарів як у країнах-партнерах, так і в Україні. Проте деякі країни запровадили певні заборони та обмеження на здійснення експортно-імпортних операцій з окремими товарами, переміщення осіб через кордони [24].

Країн ЄС стосується розпорядження Європейської комісії 2020/402 від 14 березня 2020 "Про обов'язкове ліцензування експорту з ЄС у треті країни засобів індивідуального захисту (захисних масок, окулярів, рукавичок, захисного одягу)", що набуло чинності 16.03.2020. Вказані заходи та обмеження ухвалені терміном на шість тижнів з метою задоволення попиту у медичних виробках, призначених для протидії поширенню *COVID-19* всередині Євросоюзу.

На офіційних вебсторінках Федеральної державної служби з економіки та Генеральної адміністрації митної служби та акцизних зборів Бельгії відсутні повідомлення щодо введення будь-яких обмежень на здійснення торговельних операцій чи перевезення товарів. Також не зафіксовано введення жодних змін у торговельній політиці цієї країни.

Не зазнала суттєвих змін і торговельна політика Данії. Для протидії розповсюдженню *COVID-19* урядом цієї країни тимчасово введено посилений прикордонний контроль на всіх пунктах пропуску. Крім того, обмежено в'їзд у країну іноземних громадян, які прямують без поважних причин.

Відсутня інформація щодо можливих змін у торговельній політиці Італії, незважаючи на складну ситуацію з поширенням *COVID-19* у лютому-квітні цього року.

Уряд Німеччини ввів заборону на експорт деяких медичних виробів, зокрема захисних окулярів, дихальних масок, захисних костюмів та рукавиць. Країнами Прибалтики не застосовуються додаткові обмеження, заборони та вилучення, які запроваджені загальноєвропейським режимом.

Республікою Сербія від 15.03.20 строком на 30 днів заборонено експорт основних споживчих товарів, зокрема соняшникової олії, пшеничного борошна, цукру, гумових, хірургічних та інших рукавичок, підгузків для дорослих та дітей, туалетного паперу, хірургічних простирадл та накидок, хірургічних паперових та текстильних костюмів, захисних масок, захисних гумових костюмів та окулярів, дезінфікуючих засобів всіх видів.

У Республіці Словенія надзвичайний епідеміологічний стан оголошено з 12.03.2020. Припинені всі залізничні та автобусні пасажирські перевезення через пункти пропуску між Італією та Словенією. Також припинено вантажні перевезення, за винятком перевезення медикаментів, захисного та медичного обладнання, пошти та гуманітарної допомоги.

Ізраїль не запровадив суттєвих обмежень експортно-імпортних операцій у зв'язку із пандемією *COVID-19*. Проте посилено санітарно-епідеміологічний контроль імпортованих товарів. Здійснюються заходи із забезпечення швидкого митного та іншого оформлення вантажів при ввезенні, зважаючи на залежність Ізраїлю від імпорту необхідних продовольчих і непродовольчих товарів. Морські та авіаційні вантажні термінали держави Ізраїль працюють у звичайному режимі.

Позитивним є досвід Республіки Корея, запроваджені заходи в якій спрямовані на мінімізацію негативного впливу на економіку країни, що характеризується високим рівнем експортної залежності. Так, у розпал епідемії у цій країні експорт зріс на 4.5 % у лютому і на 21.9 % за перші 10 днів березня 2020 р. порівняно з аналогічними періодами попереднього року.

Як приклад змін у торговельній політиці, пов'язаних з протидією розповсюдженню *COVID-19*, варто відзначити рішення уряду Катару, яким скасовано оподаткування митними платежами імпорту продовольчих товарів і медикаментів на 6 місяців.

Уряд Перу встановив нульову ставку на імпорт лікарських препаратів та медикаментів для попередження та зменшення розповсюдження *COVID-19*. Встановлена ставка запроваджена на 65 видів необхідної для боротьби з *COVID-19* продукції і діятиме протягом 90 днів.

Уряд Республіки Ірак ухвалив рішення продовжити призупинення імпорту та експорту товарів з Іраном та Кувейтом через закриття пунктів пропуску на відповідних кордонах. Зміни у торговельній та митній політиці інших країн в умовах поширення *COVID-19* у світі наведено на офіційному сайті Міністерства закордонних справ України [3].

Висновки. Для ВМО справжнім викликом стала оголошена ВООЗ у березні 2020 р. пандемія *COVID-19*. Зусилля ВМО спрямовувались на досягнення балансу між боротьбою з поширенням *COVID-19*, забезпечення безперервності ланцюгів поставок та пошук практик митних

адміністрацій в умовах пандемії. Окремо увагу митних адміністрацій акцентовано на вжиття необхідних заходів для захисту персоналу митних органів, які безпосередньо контактують з громадянами та перевізниками під час перетину кордонів. Основними розробленими ВМО заходами щодо запобігання поширенню *COVID-19* є: створення на вебсайті ВМО спеціальної сторінки, присвяченої коронавірусу; підготовка спільно з ВООЗ "Класифікаційного довідника з кодами ГС медичних товарів для боротьби з *COVID-19*"; підготовка списку пріоритетних лікарських засобів для митних цілей під час пандемії *COVID-19* для полегшення їх класифікації; відкриття окремого розділу "Практика членів ВМО у відповідь на пандемію *COVID-19*"; розміщення інформації організаціями-партнерами про статус пунктів в'їзду та забезпечення її постійної актуалізації; проведення глобальної операції під назвою "СТОП" проти незаконного обігу товарів, пов'язаної з *COVID-19* та ін.

Уведені окремими країнами світу заборони та обмеження у торговельній політиці спрямовані на недопущення поширення *COVID-19*. Заборони стосувалися переважно експорту лікарських засобів і виробів медичного призначення, зокрема медичних масок, захисних костюмів, дезінфікуючих засобів. Низкою країн запроваджено митні пільги або скасовано ввізні мита на імпорт продуктів харчування і виробів медичного призначення.

Кабінетом Міністрів України затверджено Перелік товарів (у тому числі лікарських засобів, медичних виробів та/або медичного обладнання), необхідних для виконання заходів, спрямованих на запобігання виникнення і поширення, локалізацію та ліквідацію спалахів, епідемій та пандемій гострої респіраторної хвороби *COVID-19*, спричиненої коронавірусом *SARS-CoV-2*, які звільнялися від оподаткування ввізним митом та податком на додану вартість до 22.07.2020, а починаючи з 23.07.2020 – тільки від оподаткування ПДВ.

Запроваджені в Україні заходи у зв'язку з поширенням *COVID-19* вплинули на роботу митних органів Держмитслужби. Тимчасово були закриті деякі пункти пропуску через державний кордон та пункти контролю, 38 з яких залишаються закритими донині. Зменшилися обсяги переміщення товарів і транспортних засобів, оформлення митних декларацій. Проте митні формальності посадові особи митниць виконували оперативно, з дотриманням чинного законодавства та міжнародних договорів України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Message of the WCO Secretary General on the Coronavirus. Message of the WCO Secretary General on the Coronavirus. URL: <http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/media/newsroom/communiques/2020/coronavirus-sg-video-message-en.pdf?la=en>.
2. COVID-19 – WCO updates. URL: <http://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/activities-and-programmes/natural-disaster/coronavirus.aspx>.

3. Про зміни в торговельній політиці іноземних країн у зв'язку із COVID-19. URL: <https://mfa.gov.ua/news/diznajtesya-bilshe-pro-zmini-v-torgovelnij-politici-inozemnih-krayin-u-zvyazku-iz-covid-19>.
4. Черкасский Б. Л. Глобальная эпидемиология. М.: Практическая медицина, 2008. 447 с.
5. Practical steps for business to fight COVID-19. International Chamber of Commerce. 2020. URL: <https://iccwbo.org/publication/practical-steps-forbusiness-to-fight-covid-19>.
6. Прус Л. Р. Особливості здійснення державної митної справи в умовах пандемії COVID-19. *Актуальні проблеми забезпечення безпеки та спрощення процедур міжнародної торгівлі*: зб. тез IV наук.-практ. інтернет-конф., 25-31 травня 2020 р., м. Ірпінь – м. Хмельницький / Мін-во фінансів України, Ун-т ДФС України, Наук.-дослідний ін-т фіскальної політики, Науково-дослідний центр митної справи. Хмельницький, 2020. С. 49-54. URL: http://ndi-fp.nusta.edu.ua/files/doc/2020_Zbirnyk_tez_Konf_NDCMS%2025-31.05.2020-1.pdf.
7. Несторишен І. В., Туржанський В. А. Аналіз рекомендацій ВМО щодо роботи митних адміністрацій в умовах пандемії COVID-19. URL: <https://www.ndifp.com/1360>.
8. World Customs Organization. URL: <http://www.wcoomd.org/en.aspx>.
9. HS classification reference for Covid-19 medical supplies 3.01 Edition. URL: http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/ru/pdf/topics/nomenclature/covid_19/hs-classification-reference_edition-3_ru.pdf?la=en.
10. WHO/WCO list of priority medicines and an updated joint WCO/WHO HS classification list for COVID-19 medical supplies now available. URL: <http://www.wcoomd.org/en/media/newsroom/2020/april/who-wco-list-of-priority-medicines-and-an-updated-joint-wco-who-hs-classification-list.aspx>
11. WCO Members' practices in the response to the COVID-19 pandemic. URL: http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/facilitation/activities-and-programmes/natural-disaster/covid_19/covid_19-categorization-of-member-input.pdf?la=en.
12. Points of entry status and information published by partner organizations. URL: <http://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/activities-and-programmes/natural-disaster/coronavirus.aspx>.
13. Operation STOP: the WCO operation hits hard the illegal trafficking linked to COVID-19. URL: <http://www.wcoomd.org/en/media/newsroom/2020/october/operation-stop--the-wco-operation-hits-hard-the-illegal-trafficking-linked-to-covid19.aspx>.
14. WCO instruments and tools. URL: <http://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/activities-and-programmes/natural-disaster/coronavirus.aspx>.
15. Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2. Постанова Кабінету Міністрів України від 11 березня 2020 р. № 211 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/211-2020-p#Text>.
16. Про тимчасове закриття деяких пунктів пропуску через державний кордон та пунктів контролю. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 березня 2020 № 288-р (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/288-2020-p#Text>.
17. Статистика декларування, переміщення товарів та транспортних засобів. URL: <https://customs.gov.ua/statistika-mitnitsi>.

18. Зовнішня торгівля України товарами у січні–липні 2020 року. URL: www.ukrstat.gov.ua.
19. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19). Закон України від 30.03.2020 №540-IX (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20/ed20200624#Text>.
20. Про затвердження переліку товарів (у тому числі лікарських засобів, медичних виробів та/або медичного обладнання), необхідних для виконання заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню, локалізацію та ліквідацію спалахів, епідемій та пандемій гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, які звільняються від сплати ввізного мита та операції з ввезення яких на митну територію України та/або операції з постачання яких на митній території України звільняються від оподаткування податком на додану вартість. Постанова Кабінету Міністрів України від 20 березня 2020 р. № 224 (зі змінами, внесеними постановою КМУ від 8 квітня 2020 № 271). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/224-2020-п#Text>.
21. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 20 березня 2020 р. № 224. Постанова Кабінету Міністрів України від 22 липня 2020 р. № 620. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/620-2020-п#n9>.
22. Щодо застосування постанови КМУ від 20.03.2020 № 224 та № 226. Лист МОЗ України від 26.03.2020 р. № 25-04/8381/2-20.
23. Деякі питання оплати праці (грошового забезпечення) окремих категорій працівників, військовослужбовців Національної гвардії та Державної прикордонної служби, посадових осіб Державної митної служби, осіб рядового та начальницького складу органів і підрозділів цивільного захисту, поліцейських, які забезпечують життєдіяльність населення, на період дії карантину, установленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, та протягом 30 днів з дня його відміни. Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2020 р. № 375. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2020-п#Text>.
24. Караваєв Т.А. Вплив коронавірусу COVID-19 на зміни в торговельній та митній політиці іноземних країн. Матеріали III Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. [Підприємництво, торгівля, маркетинг: стратегії, технології та інновації] (27 травня 2020 р., м. Київ); відп. ред. А. А. Мазаракі. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. С. 220-223.

Стаття надійшла до редакції 12.10.2020.

Karavayev T., Kaluga N. Customs affairs in the conditions of COVID-19.

Background. The COVID-19 pandemic declared by the WHO in March 2020 have significantly affected almost all sectors of economy and life spheres, including the implementation of customs affairs. Introduced changes in the trade and customs policy of countries of the world, legislative changes and quarantine measures have affected the activity of the customs authorities of Ukraine, which requires a separate study.

Analysis of recent researches and publications has shown that the published up to date papers aren't systematic and can't claim to be a complete analysis of the problems and challenges related with the impact of the COVID-19 pandemic on customs affairs at the WCO level and in Ukraine.

The *aim* of the paper is to analyze the WCO measures and the implementation of customs affairs by the customs of the State Customs Service of Ukraine in the conditions of the COVID-19 pandemic.

Materials and methods. General scientific methods such as the systematic approach, theoretical generalization and comparison, analysis and synthesis have been used in the research.

Results of the research. Globally, the WCO and partner organizations have developed measures to achieve the balance between combating the spread of COVID-19 and ensuring continuity of supply chains. The quarantine measures introduced in the world and in Ukraine have affected the activities of the customs authorities of the State Customs Service. At the first stage, 94 checkpoints across the state border and points of control were temporarily closed, 38 of which remain closed till now. The total number of vehicles passed through the customs border of Ukraine in January-September 2020 compared with 2019 decreased by more than 2 times to 6.7 million units. The largest reductions were fixed for road, air and river transport. The total volume of customs declarations of the MD-2 form decreased by 5.7%. However, the number of other customs documents, according to which goods are sent in international postal and express shipments, has significantly increased.

Conclusion. In the conditions of the COVID-19 pandemic, the WCO focused their attention of customs administrations on taking the necessary measures to protect customs personnel who in direct contact with citizens and carriers when crossing borders. The measures introduced in Ukraine in connection with the spread of COVID-19 have affected the activity of the customs authorities of the State Customs Service. However, the customs officials carried out customs formalities promptly and according to the current legislation and international treaties of Ukraine.

Keywords: pandemic, COVID-19, coronavirus SARS-CoV-2, prohibitions, restrictions, customs affairs, customs formalities, customs authorities, trade balance.

REFERENCES

1. Message of the WCO Secretary General on the Coronavirus. Message of the WCO Secretary General on the Coronavirus. [www.wcoomd.org](http://www.wcoomd.org/media/wco/public/global/pdf/media/newsroom/communiqués/2020/coronavirus-sg-video-message-en.pdf?la=en). Retrieved from <http://www.wcoomd.org/media/wco/public/global/pdf/media/newsroom/communiqués/2020/coronavirus-sg-video-message-en.pdf?la=en> [in English].
2. COVID-19 – WCO updates. [www.wcoomd.org](http://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/activities-and-programmes/natural-disaster/coronavirus.aspx). Retrieved from <http://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/activities-and-programmes/natural-disaster/coronavirus.aspx> [in English].
3. Pro zminy v torgovel'nij polityci inozemnyh kraj' u zv'jazku iz COVID-19 [On changes in the trade policy of foreign countries in connection with COVID-19]. Retrieved from <https://mfa.gov.ua/news/diznajtesya-bilshe-pro-zmini-v-torgovelnij-politici-inozemnih-krayin-u-zvyazku-iz-covid-19> [in English].
4. Cherkasskij, B. L. (2008). Global'naja jepidemiologija [Global epidemiology]. Moscow: Prakticheskaja medicina [in Russian].
5. Practical steps for business to fight COVID-19. International Chamber of Commerce. 2020. Retrieved from <https://iccwbo.org/publication/practical-steps-forbusiness-to-fight-covid-19> [in English].
6. Prus, L. R. (2020). Osoblyvosti zdijsnennja derzhavnoi' mytnoi' spravy v umovah pandemii' COVID-19 [Features of state customs in the conditions of the COVID-19 pandemic]. *Aktual'ni problemy zabezpechennja bezpeky ta sproshhennja procedur mizhnarodnoi' torgivli – Current issues of security and simplification of international trade procedures: zb. tez IV nauk.-prakt. internet-konf.*, 25-31 travnja 2020 r., m. Irpin' [Collection of abstracts of the IVth scientific and practical Internet conference, May 25-31, 2020, Irpin], 49-54. Retrieved from http://ndi-fp.nusta.edu.ua/files/doc/2020_Zbirnyk_tez_Konf_NDCMS%2025-31.05.2020-1.pdf [in Ukrainian].

7. Nestoryshen, I. V., & Turzhans'kyj, V. A. Analiz rekomendacij VMO shhodo roboty mytnyh administracij v umovah pandemii' COVID-19 [Analysis of WCO recommendations on the work of customs administrations during the COVID-19 pandemic]. *www.ndifp.com*. Retrieved from <https://www.ndifp.com/1360> [in Ukrainian].
8. World Customs Organization. *www.wcoomd.org*. Retrieved from <http://www.wcoomd.org/en.aspx> [in English].
9. HS classification reference for Covid-19 medical supplies 3.01 Edition. *www.wcoomd.org*. Retrieved from http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/ru/pdf/topics/nomenclature/covid_19/hs-classification-reference_edition-3_ru.pdf?la=en [in English].
10. WHO/WCO list of priority medicines and an updated joint WCO/WHO HS classification list for COVID-19 medical supplies now available. Retrieved from <http://www.wcoomd.org/en/media/newsroom/2020/april/who-wco-list-of-priority-medicines-and-an-updated-joint-wco-who-hs-classification-list.aspx> [in English].
11. WCO Members' practices in the response to the COVID-19 pandemic. *www.wcoomd.org*. Retrieved from http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/facilitation/activities-and-programmes/natural-disaster/covid_19/covid_19-categorization-of-member-input.pdf?la=en [in English].
12. Points of entry status and information published by partner organizations. *www.wcoomd.org*. Retrieved from <http://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/activities-and-programmes/natural-disaster/coronavirus.aspx> [in English].
13. Operation STOP: the WCO operation hits hard the illegal trafficking linked to COVID-19. *www.wcoomd.org*. Retrieved from <http://www.wcoomd.org/en/media/newsroom/2020/october/operation-stop--the-wco-operation-hits-hard-the-illegal-trafficking-linked-to-covid19.aspx> [in English].
14. WCO instruments and tools. *www.wcoomd.org*. Retrieved from <http://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/activities-and-programmes/natural-disaster/coronavirus.aspx> [in English].
15. Pro zapobigannja poshyrennju na terytorii' Ukrai'ny gostroi' respiratornoi' hvoroby COVID-19, sprychylenoi' koronavirusom SARS-CoV-2. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrai'ny vid 11 bereznja 2020 r. № 211 (zi zminamy) [On prevention of the spread of acute respiratory disease COVID-19 caused by coronavirus SARS-CoV-2 on the territory of Ukraine. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of March 11, 2020 № 211 (as amended)]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/211-2020-p#Text> [in Ukrainian].
16. Pro tymchasove zakryttja dejakyh punktiv propusku cherez derzhavnyj kordon ta punktiv kontrolju. Rozporjadzhennja Kabinetu Ministriv Ukrai'ny vid 13 bereznja 2020 № 288-r (zi zminamy) [On temporary closure of some checkpoints across the state border and checkpoints. Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of March 13, 2020 № 288-r (as amended)]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/288-2020-p#Text> [in Ukrainian].
17. Statystyka deklaruvannja, peremishhennja tovariv ta transportnyh zasobiv [Declaration, movement of goods and vehicles statistics]. *customs.gov.ua*. Retrieved from <https://customs.gov.ua/statistika-mitnitsi> [in Ukrainian].
18. Zovnishnja torgivlja Ukrai'ny tovaramy u sichni–lypni 2020 roku [Ukraine's foreign trade in goods in January-July 2020]. Retrieved from www.ukrstat.gov.ua [in Ukrainian].
19. Pro vnesennja zmin do dejakyh zakonodavchyh aktiv Ukrai'ny, sprjamovanyh na zabezpechennja dodatkovykh social'nyh ta ekonomichnyh garantij u zv'jazku z poshyrennjam koronavirusnoi' hvoroby (COVID-19) (2020). Zakon Ukrai'ny vid 30.03.2020 № 540-IH (zi zminamy) [On amendments to certain legislative acts of Ukraine aimed at providing additional social and economic guarantees in connection with the spread of coronavirus disease (COVID-19) (2020). Law of Ukraine of March 30, 2020 № 540-IX (as amended)]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20/ed20200624#Text> [in Ukrainian].

20. Pro zatverdzhennja pereliku tovariv (u tomu chysli likars'kyh zasobiv, medychnyh vyrobiv ta/abo medychnogo obladnannja), neobhidnyh dlja vykonannja zahodiv, sprjamovanyh na zapobigannja vynyknennju i poshyrennju, lokalizaciju ta likvidaciju spalahiv, epidemij ta pandemij gostroi' respiratornoi' hvoroby COVID-19, sprychy-nenoi' koronavirusom SARS-CoV-2, jaki zvil'njajut'sja vid splaty vviznogo myta ta operacii' z vvezennja jakyh na mytnu terytoriju Ukrai'ny ta/abo operacii' z posta-channja jakyh na mytnij terytorii' Ukrai'ny zvil'njajut'sja vid opodatkovannja podatkom na dodanu vartist'. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrai'ny vid 20 bereznja 2020 r. № 224 (zi zminamy, vnesenymy postanovoju KМУ vid 8 kvitnja 2020 № 271) [On approval of the list of goods (including medicines, medical products and / or medical equipment) necessary for the implementation of measures aimed at preventing the occurrence and spread, localization and elimination of outbreaks, epidemics and pandemics of acute respiratory disease COVID-19 caused by coronavirus SARS -CoV-2, which are exempt from import duties and transactions for the import of which into the customs territory of Ukraine and / or supply operations which in the customs territory of Ukraine are exempt from value added tax. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of March 20, 2020 № 224 (as amended by the resolution of the Cabinet of Ministers of April 8, 2020 № 271)]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/224-2020-п#Text> [in Ukrainian].
21. Pro vnesennja zmin do postanovy Kabinetu Ministriv Ukrai'ny vid 20 bereznja 2020 r. № 224. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrai'ny vid 22 lypnja 2020 r. № 620 [On amend-ments to the resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of March 20, 2020 № 224. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of July 22, 2020 № 620]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/620-2020-п#n9> [in Ukrainian].
22. Shhodo zastosuvannja postanovy KМУ vid 20.03.2020 № 224 ta № 226 [On the appli-cation of the resolution of the Cabinet of Ministers of 20.03.2020 № 224 and № 226]. Letter of the Ministry of Health of Ukraine dated March 26, 2020 № 25-04 / 8381 / 2-20 [in Ukrainian].
23. Dejaki pytannja oplaty praci (groshovogo zabezpechennja) okremyh kategorij pracivnykiv, vjjs'kovosluzhbovciv Nacional'noi' gvardii' ta Derzhavnoi' prykordonnoi' sluzhby, posa-dovyh osib Derzhavnoi' mytnoi' sluzhby, osib rjadovogo ta nachal'nyc'kogo skladu organiv i pidrozdiliv cyvil'nogo zahystu, policejs'kyh, jaki zabezpechujut' zhyttjedijal'nist' naseleennja, na period dii' karantynu, ustanovlenogo Kabinetom Ministriv Ukrai'ny z metoju zapobigannja poshyrennju na terytorii' Ukrai'ny gostroi' respiratornoi' hvoroby COVID-19, sprychylenoi' koronavirusom SARS-CoV-2, ta protjagom 30 dniv z dnja jogo vidminy. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrai'ny vid 29 kvitnja 2020 r. № 375 [Some issues of remuneration (cash security) of certain categories of employees, servicemen of the National Guard and the State Border Guard Service, officials of the State Customs Service, members of the rank and file of civil defense bodies and units, police officers who ensure the livelihood of the population for the period of quarantine, established by the Cabinet of Ministers of Ukraine in order to prevent the spread of acute respiratory disease COVID-19 caused by coronavirus SARS-CoV-2 in Ukraine, and within 30 days from the date of its abolition. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of April 29, 2020 №№ 375]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2020-п#Text> [in Ukrainian].
24. Karavajev, T. A. (2020). Vplyv koronavirusu COVID-19 na zminy v torgovel'nij ta mytnij polityci inozemnyh kraj'n. [Influence of the coronavirus COVID-19 on changes in trade and customs policy of foreign countries]. Materialy III Mizhnar. nauk.-prakt. internet-konf. Pidpryjemnyctvo, torgivlja, marketyng: strategii', tehnologii' ta innovacii' (27 travnja 2020 r., m. Kyi'v) – Materials of the III International scientific and practical internet conference "Entrepreneurship, trade, marketing: strategies, technologies and innovations" (May 27, 2020, Kyiv)]. A. A. Mazaraki (Ed.). Kyiv: Kyi'v. nac. torg.-ekon. un-t [in Ukrainian].